

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄЗУЇТСЬКОГО НАУКОВО-ВИХОВНОГО ЗАКЛАДУ В БОНКОВИЧАХ У ПРОЦЕСІ РЕФОРМАТОРСЬКИХ ЗМІН В ПЕДАГОГІЦІ ГАЛИЧИНИ

Проаналізовано особливості функціонування єзуїтського науково-виховного закладу в Бонковичах у контексті реформаторських змін у педагогіці Галичини (кін. XIX – поч. XX ст.). Акцентовано увагу на переосмисленні ролі єзуїтських шкіл у розвитку шкільництва у руслі течії педагогічного персоналізму.

В історії вітчизняної педагогіки ще й дотепер існує чимало "білих плям", пов'язаних з діяльністю різних навчально-виховних закладів. Особливий інтерес при цьому викликає досвід їх функціонування на теренах Галичини, де, як відомо, у кінці XIX – на початку XX ст. розвиток педагогічної думки відбувався під впливом різних реформаторських ідей та течій. Наявність багатонаціонального складу населення в краї уможливило виокремлення спільних та відмінних ознак у різних культурах та їхній поступ в освітній сфері.

Мета нашого дослідження – проаналізувати діяльність єзуїтського науково-виховного закладу, що знаходився у селі Бонковичі (Буньковичі) біля Хирова (тепер Старосамбірський р-н Львівської області) у контексті розвитку ідей реформаторської педагогіки у Галичині. Інтерес до цього закладу виник не випадково: по-перше, він малодосліджений у науковій літературі; по-друге, неабиякий інтерес викликає тривалість його функціонування (1886-1939); по-третє, у досліджуваній період діяльність закладу в Бонковичах вирізнялася у підходах до змісту освітньої діяльності та виховної роботи з молоддю.

У науково-педагогічній літературі безпосередню згадку про цей заклад можна зустріти в "Історії виховання" польського дослідника С. Модзеня, характеристику загальних особливостей розвитку єзуїтського шкільництва – у роботах С. Беднарські, Я. Гулевича, І. Кайкова, Б. Натоньські, Л. Пехнік, Я. Поплатека та ін. На думку С. Модзеня, заклад в Бонковичах був справжнім "bastionом католицизму і польськості" [1: 147], звідки починала свій шлях в політику, літературу та науку майбутня еліта польської держави. Справді, навіть в 30-ті рр. XX ст. у міжвоєнній Польщі не було більшого навчального закладу.

Єзуїтський науково-виховний заклад в Бонковичах під Хировом (інша назва – Хирівський конвікт) було засновано 1886 р. за ініціативою М. Моравського і Х. Яцковського. Його діяльність спиралася на засади католицької віри та універсальні цінності, котрі спрямовували внутрішній поступ та життя людини, польські шкільні устами та *Ratio studiorum* (сукупність єзуїтських правил і практичних завдань щодо діяльності школи) [3: 148]. Успішне поєднання виховних та навчальних функцій у цьому закладі здійснювалося на основі відповідного відбору навчального матеріалу, зосередженні особливої уваги на позашкільній роботі з учнями та залученні їх до власного самовиховання.

В історичній літературі звикли вважати, що єзуїти "виховували вірних і покірних слуг Ватикану" та "багато уваги приділяли вивченню схоластичної діалектики, положення якої використовували для виправдання своїх огидних вчинків, терору, нехтування найелементарнішими моральними нормами" [2: 33]. Насправді, у таких твердженнях можна віднайти ще один з міфів сучасної вітчизняної історії педагогіки, який потребує перегляду та уточнення щодо справжньої ролі єзуїтів у розвитку освіти та педагогічної думки.

Організація процесу навчання у закладі в Бонковичах дещо змінює наші уявлення про єзуїтів. Найбільший акцент під час організації навчальної діяльності робився на моральне виховання дітей, формування характерів, засвоєння ними правил і норм поведінки, прищеплення їм таких християнських чеснот, як віра, надія, любов, мужність, справедливість, стриманість і мудрість.

Досвід єзуїтів надзвичайно цікавий практикою вирішення життєвих ситуацій та логікою організації і розвитку колективу. Зокрема, чисельні "духовні вправи" єзуїтів мають доволі чітко визначену мету, системний характер та своє методичне обґрунтування. Вони стосуються не лише інтелекту, а й емоцій, волі, фізіології і зводяться до управління пам'яттю, інтелектом і волею. Ці вправи є своєрідним центром духовного життя єзуїтів і здатні ефективно переробляти стиль власної поведінки та життя.

У контексті вищезазначеного нам хотілося б звернути особливу увагу на той факт, що єзуїти не заперечували самостійного мислення, хоча і приймали за основу систему формальної освіти з релігійним духом. У навчанні ця система мала гуманістичний характер, що можна прослідкувати у викладах з риторики, сценічного мистецтва; застосування таких дидактичних методів, як діалог та диспут. Як зазначають дослідники, "єзуїтські школи вміло готували людей до педагогічної праці, виховуючи молоде покоління у католицькому дусі" [3: 34-35].

Які ж характерні ознаки дозволяють нам говорити про особливості науково-виховного закладу в Бонковичах? За науковим і загальним оснащенням він не мав собі рівних у Галичині. Заклад містився у новій будівлі з 327 приміщеннями. Його шкільна бібліотека налічувала близько 37000 томів, включно зі стародруками та інкунабулами, величезною збіркою карт, атласів, історико-археологічною, музичною, філателістичною, нумізматичною колекціями. Також діяли природничий музей, ботанічний сад, астрономічна обсерваторія, театр, оркестр, різноманітні лабораторії (серед них географічна, біологічна, хімічна, фізична, ручної праці). Для рекреаційно-виховних цілей, окрім гімнастичного залу, функціонувало 6 басейнів, 4 тенісних

корті і 8 спортивних майданчиків з багатим інвентарем для ігор та забав. Заклад мав власний водогін, електростанцію, шпиталь і лікарню [4: 136-154].

У позалекційний час виховні функції у закладі в Бонковичах переходили до префектів, кожен з яких мав свій клас. Клас складався з двох або трьох паралельних відділів, що називалися дивізіями. Дивізія охоплювала учнів одного віку і становила окрему виховну групу з власною науковою та рекреаційною аудиторією, спортивним майданом, спальнею. Важливим виховним чинником була єдність вихованців з родинами – постійні відвідини, виїзди, надання інформації батькам про їхню поведінку та успіхи у навчанні, а також розвинутість організації молодіжного життя [5: 7-22].

Дослідники історії єзуїтів зазначали, що усі їх вправи були побудовані на самонавіюванні, а кожен наступний крок у навчанні пов'язаний з вправою "трьох здібностей": пам'яті, волі та інтелекту. Окрім цього, застосовувалася також вправа на "застосування відчуттів", яка полягала у спогляданні предмета за допомогою зору, слуху, смаку, нюху та дотику [6: 110-111]. Водночас, акцентувалося на тому, що знання є засобом пізнання правди і дійсності, а не метою.

Організація навчальної діяльності в закладі відбувалася на засадах урахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини. Це можна прослідкувати у продуманій системі самоврядування, оптимальних умовах для фізичного, розумового, естетичного розвитку учнів, високому рівні позашкільної роботи. Найвагоміше місце відводилося релігійному вихованню, що стимулювало формування засад віри і моральності, а також вихованню характеру та старанності у навчанні.

Підсумовуючи, зазначимо, що єзуїтський науково-виховний заклад у Бонковичах упродовж свого існування (1886-1939) фактично мав характер класичної гімназії, хоча це питання є дискусійним. Очевидно, що єзуїтам вдалося створити ефективну педагогічну систему, де кожна наступна вправа слідує з попередньої та переживається, "пропускається крізь себе". Такі прояви насправді мали реформаторський характер, а не просто наслідували традиції організації єзуїтських шкіл. Усю дидактичну та виховну систему у закладі в Бонковичах було спрямовано на максимальний та всебічний розвиток вихованців у руслі *педагогічного персоналізму*. Ця реформаторська педагогічна течія, яку ми відносимо до ідеї релігійної педагогіки, зосереджувала увагу на процесах переживання знань і творенні нових виховних вартостей, формуванні характеру на основі релігійної віри.

Діяльність закладу у Бонковичах зайвий раз засвідчує, наскільки неоднозначно та багатогранно розвивалася педагогічна думка у такому регіоні як Галичина, відтворює складні процеси культурно-освітнього розвитку різних національних груп краю. Проаналізована проблема є актуальною у наш час і потребує нових досліджень у освітньому просторі України, які б дали змогу відтворити усю палітру розвитку шкільництва Галичини у період реформаторських змін кінця XIX – першої третини XX ст. на засадах полікультурного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Możdżeń S.I. Historia wychowania. 1918-1945. – Kielce, 2000
2. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси / Редкол.: М.Д. Ярмаченко та ін. – К., 1991.
3. Natoński B. Szkolnictwo jezuickie w Polsce w dobie kontrreformacji // Z dziejów szkolnictwa jezuickiego w Polsce: wybór artykułów. – Kraków, 1994. – S. 183-209.
4. Pamiętnik Chyrowski. Bąkowiec pod Chyrowem. – Kraków, 1903.
5. Sprawozdanie z działalności Zakładu Naukowo-Wychowawczego w Bąkowicach pod Chyrowem za rok 1903. – Chyrow, 1904.
6. Кайков И. Педагогические приёмы иезуитов // Педагогическая техника. – 2004. – № 2. – С. 109-112.

Матеріал надійшов до редакції 19.09.2007 р.

Караманов О.В. Деятельность иезуитского научно-воспитательного учреждения в Бонковичах в процессе реформаторских изменений в педагогике Галиции.

Проанализированы особенности функционирования иезуитского научно-воспитательного учреждения в Бонковичах в контексте реформаторских изменений в педагогике Галиции (кон. XIX - нач. XX вв.). Акцентируется на переосмыслении роли иезуитских школ в развитии образования в русле течения педагогического персонализма.

Karamanov O.V. The Activity of Jesuitical Scientifically-Educational Establishment in Bonkovichi in the Process of Galicia Pedagogic's Reformatory Changes.

The peculiarities of a Jesuitical scientifically-educational establishment functioning in Bonkovytchi in the context of reformatory changes in pedagogics of Galicia (19-20th centuries) are analysed. It is accented on the reconsideration of Jesuitical schools' role in the education development in the context of pedagogic personalizm trend.